

Сімейна соціальна робота: реалії України**Столярик Ольга Юрївна¹**Академія праці, соціальних відносин і туризму, Київ, Україна
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-1105-2861>**Семигіна Тетяна Валерїївна²**Академія праці, соціальних відносин і туризму, Київ, Україна
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-5677-1785>
Researcher ID [O-1616-2016](https://orcid.org/0-1616-2016)
Scopus Author ID 35776697500**Зубчик Ольга Миколаївна³**Академія праці, соціальних відносин і туризму, Київ, Україна
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-9481-1186>

Сімейна соціальна робота в Україні перебуває лише на етапі свого становлення. Відхід від патерналістської філософії, демонополізація ринку соціальних послуг ставить нові вимоги перед соціальною політикою щодо впровадження та регулювання соціальної роботи із сім'ями, як окремою соціальною структурою. Мета розвідки – на основі системно-структурного аналізу схарактеризувати інституційну структуру сімейної соціальної роботи, визначити оцінку соціальних послуг та їх якість на прикладі дослідження сімей, які виховують дітей з аутизмом. У статті виокремлено показники сімейно-зорієнтованої практики, схарактеризовано ринок провайдерів соціальних послуг для сімей, визначено функції окремих інститутів, структурних утворень та специфіку їхньої діяльності. Встановлено, що в Україні існує два види соціальної роботи із сім'ями: регульована (державні органи та структурні утворення) та нерегульована діяльність (фізичні особи-підприємці, громадські організації, благодійні фонди, волонтери), однак це не забезпечує її цілісність, адже більшість провайдерів соціальних послуг не зорієнтовані на потреби сімей окремих соціальних категорій. Ринок сімейної соціальної роботи в Україні в рамках своєї професіоналізації розподілений на три типи: професійна діяльність, непрофесійна діяльність та «змішана» (частково професійна) діяльність. У розвідці представлена оцінка окремих показників соціальних послуг сім'ями, які виховують дітей з аутизмом (адресність сімейної соціальної роботи, доступ до послуг, що пропонуються в регіоні, наявність стигматизації, ефективність соціальної реклами існуючих послуг, їх відповідність потребам сімей тощо). З'ясовано, що більшість послуг, що пропонується, не є затребуваними та не враховують контекстуальне та екологічне тло, в якому функціонують сім'ї, а надавачі послуг мають упереджене ставлення до сімей, які виховують дітей з аутизмом. Багато сімей перебувають в інформаційному вакуумі, що стає перешкодою для розширення їхніх прав та можливостей, роботу, що проводиться з ними, можна визначити як фрагментарну та хаотичну, вона не враховує роль громади у підтримці резілієнсу сімей.

Ключові слова: сімейна соціальна робота, соціальна робота із сім'ями, які виховують дітей з аутизмом, сімейно-орієнтована практика, суспільно-орієнтована сімейна соціальна робота.

Вступ. Розвиток соціальної роботи, її орієнтація на конкретного клієнта, поставила потребу концептуалізації сімейної соціальної роботи (англ. family social work) як окремої, специфічної професійної практики. Численні наукові розвідки (Morris, White, Doherty, Warwick, 2017; McClennen, Keys, Day, 2016) наголошують на важливості теоретизації конструкту «сім'ї» у практиці соціальної роботи.

Важливу роль дослідники (Kokorelias, Gignac, Naglie, Cameron, 2019) відводять сімейно-зорієнтованій практиці, зосередженій на сім'ї як окремій соціальній групі, якій притаманні особливі,

¹ аспірантка Академії праці, соціальних відносин і туризму

² докторка політичних наук, професорка, професорка кафедри соціальної роботи та практичної психології Академія праці, соціальних відносин і туризму

³ кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри соціальної роботи та практичної психології Академія праці, соціальних відносин і туризму

унікальні, соціальні відносини, як внутрішньо-сімейні, так і стосунки із зовнішнім середовищем. Водночас прихильники сімейної соціальної роботи відкидають інтервенції, зорієнтовані на індивідуального члена родини, наголошуючи на необхідності працювати із сімейними потребами, ресурсами та щоденними рутинними справами (Ho et al., 2017). Деякі науковці (Dunst, Trivette, 2009) ведуть мову про актуальність застосування у сімейній соціальній роботі «практик участі» або ж «практик нарощування потенціалу сім'ї», які зорієнтовані на зосередженість фахівців на «сильних» сторонах клієнта задля розширення їхніх можливостей самостійно вирішувати труднощі та покращувати свої життєві обставини.

Більше того, у літературі (Сох, 2005) наголошено на необхідності системної підтримки, яка передбачає врахування життєдіяльності сім'ї в рамках громади та суспільства, в якому вона існує. Громада визначає соціальний статус сім'ї, водночас сім'я здатна впливати на думку громади.

Ключовими показниками сімейно-зорієнтованої соціальної роботи, на думку науковців, виступають: 1) екологічна спрямованість соціальної підтримки сім'ї (кожен окремих член сім'ї розглядається не як окремих автономний клієнт, а як складника сімейної соціальної структури, який здійснює вплив на інших членів родини та залежний від них, відтак, у центрі уваги перебуває внутрішня динаміка стосунків у сімейній ієрархічній системі та їх роль у соціальному самопочутті окремого її члена); 2) гнучкість сімейно-зорієнтованих практик (соціальна сімейна підтримка повинна враховувати реальні потреби та наявні ресурси кожної окремої сім'ї); 3) рентабельність (кошти, спрямовані на соціальну підтримку сімей вразливих категорій, є значно нижчими, ніж витрати на надання таких соціальних послуг, як патронат чи утримання прийомних сімей, тобто соціальна робота на випередження значно ефективніша, аніж робота з наслідками (Hutchinson, 1983).

Хоча в українському фаховому дискурсі не бракує дослідницьких публікацій про роботу із сім'ями (див. як приклад Заверико, 2105; Кияниця, Петрочко, 2017; Підвальна, Мицик, 2019), проте сімейна соціальна робота в Україні перебуває лише на етапі становлення. Тривалий час соціальна робота з сім'ями мала патерналістський характер та була спрямована на надання виключно окремих соціальних допомог та виплат тим категоріям сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, однак практична робота із сім'єю, як об'єктом соціальної роботи, була вузькою, фрагментарною і здебільшого орієнтувалась на соціальне забезпечення.

Мета та завдання дослідження. Ця розвідка має на меті схарактеризувати інституційну структуру сучасної сімейної роботи в Україні. Дослідження було зосереджене на вивченні функцій наявних закладів, а також послуг, які вони надають. Окреме завдання роботи – це оцінка сімейних соціальних послуг на прикладі сімей, які виховують дітей з аутизмом.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження було проведене у березні-квітні 2020 р., яке побудоване на основі системного (структурно-функціонального) аналізу українських нормативно-правових актів, веб-сторінок організацій, рефлексії власного досвіду.

В рамках вивчення сімейних соціальних послуг проведено опитування. Вибірка становила 90 осіб. Респонденти – це сім'ї, які живуть у Львівській області та виховують дитину з порушенням психофізичного розвитку, зокрема аутизмом. Частина респондентів перебувають на соціальному супроводі Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, решта – сім'ї, діти яких отримують освітні та реабілітаційні послуги на базі Комунального закладу Львівської обласної ради Навчально-реабілітаційного Центру «Довіра».

Результати дослідження. Україна, як країна пострадянського простору, після проголошення Незалежності ухвалила низку державних законів, які регулювали деякі питання соціальної роботи як професійної діяльності.

Так, одними із таких нормативно-правових актів стали Закон України «Про соціальну роботу із сім'ями, дітьми та молоддю» (21 червня 2001 року № 2558-III), Закон України «Про соціальні послуги» (19 червня 2003 року № 966-IV), які вперше окреслюють напрями соціальної роботи із сім'ями, однак не розмежовують їх від інших клієнтів соціальної роботи, таких як діти та молодь, професійні колективи тощо. Серед основних суб'єктів соціальних послуг – уповноважені органи (департаменти соціального захисту населення на районному, обласному та державному рівнях), органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та спеціалізовані утворення – Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (які на той час перебували у складі Міністерства сім'ї, молоді та спорту, а тепер у складі Міністерства соціальної політики України), служби у справах дітей, професійна діяльність яких регулювалась державною політикою. На противагу їм виникає нерегульована соціальна робота із

сім'ями, суб'єктами якої є фізичні та юридичні особи, які надають послуги сім'ям, об'єднання громадян, благодійні (релігійні, громадські) організації, волонтерська діяльність (Рис.1).

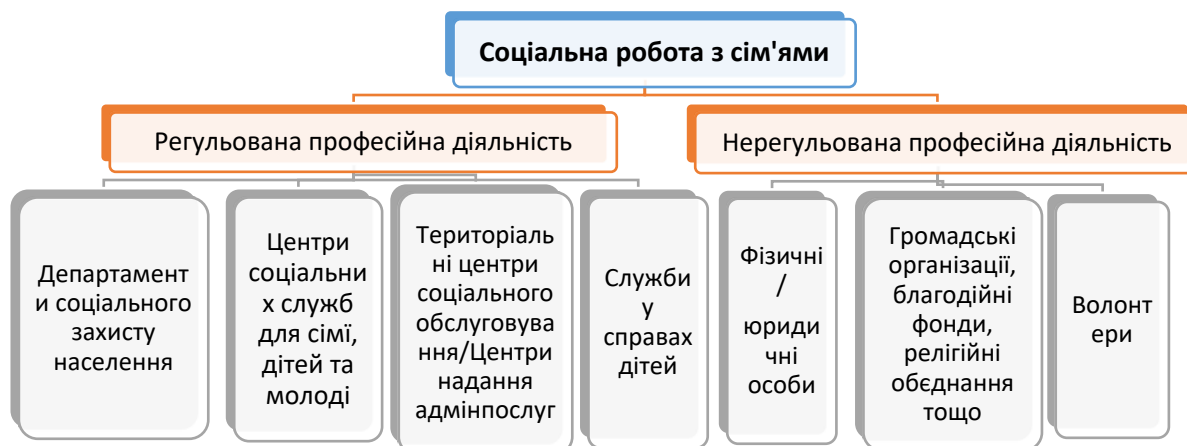

Рис.1. Структура суб'єктів сімейної соціальної роботи в Україні
Джерело: складено авторками на основі нормативно-правових актів

Розглянемо детальніше, в рамках власне сімейної соціальної роботи, які ж саме функції виконують визначені структурні утворення.

Департамент соціального захисту населення, який входить до структури Міністерства соціальної політики України, виконує функцію соціального захисту та обслуговування громадян, зокрема сімей. Серед основних послуг, які він надає – встановлення соціального статусу та організація матеріальної/грошової/натуральної допомоги сім'ям (виплати при народженні дитини, встановленні інвалідності, догляду за дітьми/особами з інвалідністю, виплати малозабезпеченим та багатодітним сім'ям, допомога внутрішньо переміщеним особам та учасникам АТО, дітям, позбавленим батьківського піклування, та дітям-сиротам тощо, оформлення пілг та субсидій, допомог на оздоровлення, реабілітацію та лікування). Здебільшого, робота базується на патерналістському підході – виявлення вразливості сім'ї, встановлення соціально-правового статусу, економічна та матеріальна допомога у подоланні причин та наслідків.

Схожим за принципом реагування та надання соціальних послуг є *Територіальний центр надання соціальних послуг*. Основна функція – соціальне обслуговування на підставі соціально-правового статусу сім'ї. До завдань центру належать: виявлення категорій сімей, які потребують соціальної допомоги та надання доступної, конкретної допомоги: допомога у веденні господарства, допомога у закупівлі продуктів, ліків, догляд вдома, надання адресної натуральної/грошової допомоги, підтримка соціального включення, відновлення, поведінки в суспільстві, організація дозвілля. Однак діяльність центру зосереджена на сім'ях, де проживають громадяни, які частково чи повністю втратили працездатність, одинокі громадяни похилого віку.

Значно ширшими за спектром соціальних послуг для сімей є *Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді*. Соціальні послуги, які пропонує ця структура, включають у себе: надання соціально-психологічних (консультації, допомога, підтримка), юридичних (представництво інтересів сім'ї, допомога у встановленні соціального статусу, оформленні документів, пілг та допомог, налагодження взаємодії з іншими надавачами соціальних послуг), соціально-економічних (натуральна/матеріальна/грошова допомога, оформлення путівок на оздоровлення/реабілітацію, контроль за цільовим використанням грошової допомоги, розвиток фінансової грамотності сім'ї тощо), інформаційних (консультації, поширення інформації) та базових послуг (соціальна профілактика, соціальна реабілітація, соціальна адаптація, соціальна інтеграція/реінтеграція, соціальний супровід, соціальний патронаж, соціальне обслуговування та соціальна підтримка).

Служби у справах дітей виконують контролювальну функцію за дотриманням прав та інтересів дитини, ухилянням батьків від виконання батьківських обов'язків або неналежне їх виконання, профілактику бездоглядності, безпритульності, жорстокого поводження із дітьми, домашнього насильства та насильства за ознакою статі тощо.

У 2020 р. вступив в дію Закон України «Про соціальні послуги» (17 січня 2019 року № 2671-VIII), який передбачає монополізацію ринку соціальних послуг та створення практики державно-приватного партнерства. В рамках реформи деінституалізації, в Україні створюються нові адміністративні одиниці – об'єднані територіальні громади (ОТГ), до складу яких входять кілька сіл міського типу, селищ. Згідно «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», ОТГ бере на себе функцію соціального захисту, обслуговування та підтримки громадян, які входять до її складу, що потребує введення штатних посад – фахівців із соціальної роботи, які надаватимуть послуги на місцях, що реалізовуватиме принцип доступності.

Аналіз діяльності наявних державних та комунальних суб'єктів надавачів соціальних послуг сім'ям засвідчив, що державні організації не здатні в повній мірі надати соціальну підтримку сім'ям, які опинились у складних життєвих обставинах. Так, на ринок провайдерів соціальних послуг, шляхом соціального попиту та замовлення, виходять громадські організації, благодійні фонди, які надають соціальну допомогу сім'ям, шляхом залучення їх до життя громади, сприяння їхній соціальній інтеграції, соціальній адаптації. Яскравим прикладом є проект «Спільно: соціальні послуги для сімей у громаді», який реалізується недержавними організаціями, серед яких Міжнародна благодійна організація «Партнерство кожній дитині» («Partnership for every child»), Міжнародна благодійна організація СОС «Дитячі містечка», благодійна організація «Надія і житло для дітей», ГО «Соціальна синергія» за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Мета проекту – забезпечення соціальної згуртованості в подоланні складних життєвих обставин, у яких опинились сім'ї, шляхом надання комплексної соціальної підтримки. Окрім навчально-методичної підтримки фахівців соціальної роботи, проект передбачає матеріально-технічну підтримку, зокрема – створення мультифункціонального центру надання інтегрованих соціальних послуг відповідно до потреб сім'ї. Основні переваги над державними провайдерами соціальних послуг – доступність, комплексність, багатофункціональність, адресність, клієнтоорієнтованість, системність та орієнтація на потреби та запит громади.

Ринок недержавного сектору надавачів соціальної підтримки сім'ям в Україні представлений багатьма організаціями: громадська організація «Лярш-Ковчег», Благодійний фонд «Карітас-Україна», громадська організація «Турбота в дії» тощо. Проте послуги, які надає громадський сектор, не завжди можна віднести до професійної соціальної допомоги, оскільки процедура врегулювання порядку підготовки та перепідготовки фізичних осіб, які надають соціальні послуги і досі залишається актуальним питанням для України (Рис.2).

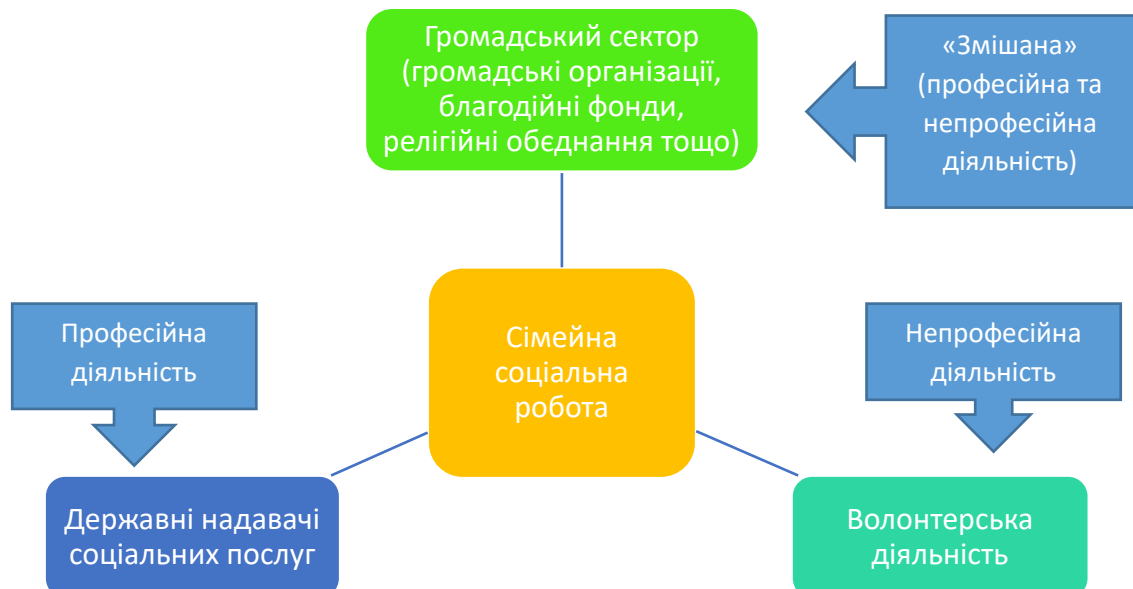

Рис.2. Професіоналізація сімейної соціальної роботи (досвід України)

Джерело: складено авторками на основі матеріалів нормативно-правової бази

При наданні соціальних послуг сім'ям, провайдери соціальних послуг послугуються державними стандартами професійної соціальної роботи, зокрема Державним стандартом соціального супроводу сімей, які опинились у складних життєвих обставинах (наказ Міністерства соціальної політики України від 31.03.2016 № 318), який урегульовує надання послуги соціального супроводу, визначає її функції та передбачає відвідування сімей за місцем проживання, оцінку потреб та ресурсів сім'ї, розроблення індивідуального плану супроводу, соціальну допомогу, соціально-психологічну підтримку), Державним стандартом соціальної послуги представництва інтересів (наказ Міністерства соціальної політики України від 30.12.2015 № 1261), Державним стандартом соціальної адаптації» (наказ Міністерства соціальної політики України від 18.05.2015 № 514), Державним стандартом соціальної послуги посередництва/медіації (наказ Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 № 892), Державним стандартом денного догляду (наказ Міністерства соціальної політики України від 30.07.2013 № 452), Державним стандартом соціальної послуги консультування (наказ Міністерства соціальної політики України від 02.07.2015 № 678), Державним стандартом послуги соціальної профілактики (наказ Міністерства соціальної політики України від 10.09.2015 № 912). Однак на практиці робота відбувається хаотично та фрагментарно, адже одна інституція не здатна задовольнити всі потреби сім'ї через брак кадрів, недостатнє фінансування, низьку професійну підготовку фахівців, акцент на патерналістську філософію, де сім'я – не повноцінний учасник взаємодії, а об'єкт професійної діяльності.

Алгоритм надання соціальних послуг сім'ям визначається Кабінетом Міністрів України (постанова КМУ «Про організацію надання соціальних послуг» від 1 червня 2020 р. № 587), який визначає процедуру виявлення сімей, які потребують соціальної підтримки та процедуру їх надання, однак в Україні недостатньо налагоджена система координації, взаємодії міжвідомчих органів, зокрема медичних закладів (амбулаторій сімейної медицини, закладів психіатричної допомоги, психіатричних та неврологічних диспансерів), освітніх та реабілітаційних установ (навчальних, реабілітаційних центрів, спеціальних шкіл, Інклюзивно-ресурсних центрів), відділів соціальної роботи. Саме тому, більшість сімей залишаються на одинці зі своїми проблемами, так і не отримавши доступу до якісних соціальних послуг, що порушує принцип доступності. Окрім того, при наявності Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг (постанова КМУ «Про затвердження Порядку моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг» від 1 червня 2020 р. № 449), не існує єдиної системи оцінювання послуг, які надають провайдери державного та громадського сектору, а основна робота, що проводиться зводиться до бюрократичних процедур та формування статистично-кількісних звітів, які не надають об'єктивної оцінки роботі, що проводиться.

Проведене нами опитування батьків, які виховують дитину з порушенням психофізичного розвитку, зокрема аутизмом, засвідчило невисокий рівень актуальності та доступності соціальних послуг для сімей (див.Рис.3).

Як свідчать результати проведеного опитування, лише 48% респондентів володіли інформацією про сімейні соціальні послуги, що надаються у сфері регульованої та нерегульованої соціальної роботи, що вкотре підкреслює неефективність соціальної реклами, яка розповсюджується та низьку соціальну пропаганду. Ще менша кількість респондентів (47%) уважають послуги, що надаються адресними, тобто такими, які вони отримували за місцем проживання (інспектування, візити вдома, сімейні консультації на дому тощо), що нівелює врахування соціальними працівниками умов проживання вразливих сімей, особливості організації їхнього побуту, традиції сім'ї та унеможливорює спостереження за поведінкою членів сім'ї, в їхніх природних умовах функціонування.

Невисокі показники територіальної доступності послуг (39%), що свідчить про часткове охоплення соціальною роботою вразливих груп клієнтів та створює ситуацію соціальної несправедливості, у випадку якої клієнти, що проживають у територіально віддалених районах, залишаються позбавленими необхідної соціальної підтримки. Лише 35% респондентів зазначили, що не відчували на собі стигматизації та неупередженого ставлення надавачів соціальних послуг, що є результатом недостатньої кваліфікованої підготовки фахівців соціальної роботи із роботи з окремими групами клієнтів. 31% опитуваних указали на те, що послуги, які пропонує ринок соціальних послуг, не є затребуваними та актуальними для клієнтів: вони не зорієнтовані на потреби та ресурси сімей, не враховують контекстуальні та екологічні умови, в яких функціонує сім'я. І найнижчі показники (13%) у секторі соціальної інтеграції сімей, що свідчить про недоліки соціальної роботи в громаді, залучення сімей до соціальних активностей.

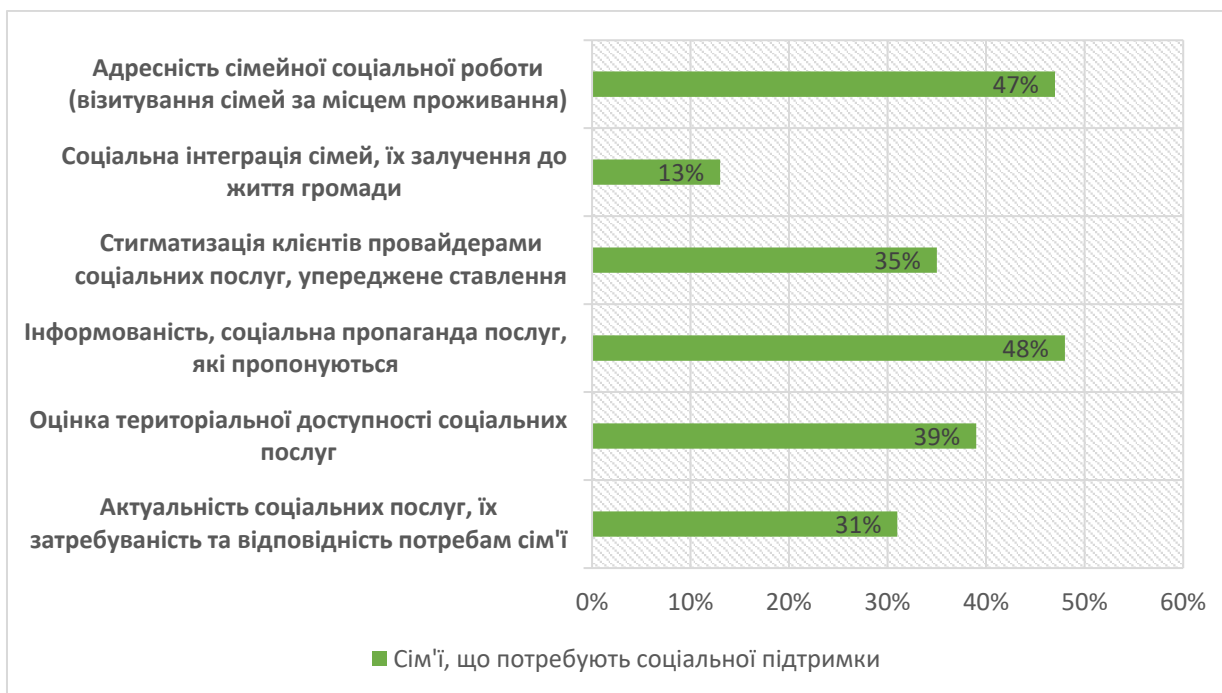

Рис.3. Оцінка сімейних соціальних послуг на прикладі сімей, які виховують дітей з аутизмом
Джерело: складено авторками на основі результатів дослідження

Обговорення результатів. Проведений нами аналіз виявив, що державна й недержавна система соціальної роботи із сім'ями представлена багатьма структурами, однак, як можна простежити, немає комплексного підходу до надання соціальної підтримки сім'ї, яка опинилась у складних обставинах. Здебільшого робота структур, які надають соціальні послуги у громадах, досить фрагментарна, чимало функцій дублюються, а деякі із них не мають достатнього підзаконного регулювання, щоб виконуватись у повній мірі. Реформа закладів інтернатного типу, яка сприяла ліквідації спеціалізованих шкіл-інтернатів та закладів догляду для дітей з інвалідністю, впровадження інклюзивної освіти, реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні стали поштовхом до формування нових стандартів надання соціальних послуг.

Проведене опитування мало певні обмеження через невелику вибірку респондентів та їхню специфіку (сім'ї, які виховують дітей з аутизмом), однак його результати, які і результати функціонального аналізу, можуть урахуватись при розробці сімейно-зорієнтованих практик соціальної роботи із сім'ями, які виховують дітей із порушеннями психофізичного розвитку.

По-перше, результати дослідження засвідчують, що однозначно більшої уваги потребує розвиток в Україні сімейної соціальної роботи в громаді або суспільно-зорієнтованої сімейної соціальної роботи. Така робота зосереджена на екологічному, культурному, національному контекстуальному тлі, в якому функціонує сім'я, виявлення соціальних проблем її функціональної активності, стійкості та пошук/залучення доступних ресурсів, що сприятимуть вирішенню труднощів (Hiebert-Murphy, Trute, Wright, 2008; Ho et al., 2017). Близьке макросередовище, в якому відбувається життєдіяльність сім'ї, – важливий, однак не завжди усвідомлений сім'єю ресурс. Роль соціальних працівників – залучити ресурси громади для соціальної підтримки вразливої сім'ї.

По-друге, сім'ї, особливо ті, які виховують дитину з порушеннями психофізичного розвитку, потребують специфічного спектру соціальних послуг (Fingerhut et al., 2013). Проведене дослідження дає підстави віднести до таких послуг: догляд вдома (забезпечення догляду за дитиною з інвалідністю на час трудової діяльності батьків), надання послуг денного перебування/денної зайнятості для дітей з інвалідністю, надання послуги підтриманого проживання для дорослих осіб з інвалідністю, забезпечення асистування дитини під час добирання до місця навчання/реабілітації і в процесі, супровід під час інклюзивного навчання, соціальна адаптація. Наразі спектр технологій сімейної соціальної роботи має бути розширений, зокрема, за рахунок запозичення відпрацьованих за кордоном інтервенцій (Столярник, Семигіна, 2020).

По-третє, в Україні багато сімей, які потребують допомоги, зокрема і сім'ї, які виховують дитину з інвалідністю, перебувають в інформаційному вакуумі, що мінімізує політику розширення прав та можливостей таких родин. Між тим науковці (Davis, Gavidia-Payne, 2009) звертають увагу на важливість цього чинника у забезпеченні резилієнсу, стресостійкості сімей. Відтак, потрібна серйозніша інформаційна діяльність та просвітництво соціальних працівників і працівників у громаді.

Висновки. Сімейну соціальну роботу в Україні на нинішньому етапі її розвитку ще не можна вважати достатньо клієнтоцентрованою. Наразі вона зорієнтована на потреби і ресурси окремих категорій сімей. Попри розгалужену мережу державного та приватного сектору надавачів соціальних послуг, відсутні напрацьовані алгоритми та технології соціальної підтримки деяких сімей, а робота, що проводиться із ними, є радше фрагментарною, хаотичною.

Оцінка якості надання соціальних послуг в Україні не несе комплексної характеристики діяльності провайдерів послуг, а зводиться до формування статистично-кількісної інформації. Як свідчать результати дослідження, наявні соціальні послуги не можна розглядати як затребувані серед окремих категорій сімей, що повинно враховуватись при плануванні соціальної політики.

Спектр соціальних послуг слід розширити за рахунок запозичення закордонного досвіду. Важливим кроком у розвитку сімейної соціальної роботи видається її суспільна орієнтація. Зараз соціальні працівники не враховують екологічне, контекстуальне тло, в якому функціонує родина. Громада, спільнота – важливий, але часто не усвідомлений ресурс. Саме тому при розробленні інтервенцій соціальної підтримки сімей, практики повинні залучати сім'ї до життя громади, соціальних активностей.

Література

Заверико Н. В. Технології соціально-педагогічної роботи з сім'єю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 8. С. 333-340.

Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. *Соціальна робота з вразливими сім'ями*. Київ: Обнова компанії, 2017

Підвальна Ю., Мицик Т. Соціальна робота з молоддю сім'єю в Україні. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2019. № 2. С. 59-64.

Столярик О. Ю., Семігіна Т. В. Сімейно-орієнтована модель підтримки родин, що виховують дітей з аутизмом. *Wielokierunkowosc Jako Gwarancja Postępu Naukowego: kolekcja prac naukowych «ΛΟΓΟΣ»*. Warszawa: Europejska platforma naukowa, 2020. С. 60-61.

Cox K. F. Examining the role of social network intervention as an integral component of community-based, family-focused practice. *Journal of Child and Family Studies*. 2005. Vol. 14(3). P. 443-454.

Davis K., & Gavidia-Payne S. The impact of child, family, and professional support characteristics on the quality of life in families of young children with disabilities. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*. 2009. Vol. 34 (2). P. 153-162.

Dunst C. J., Trivette C. M. Capacity-building family systems intervention practices. *Journal of Family Social Work*. 2009, Vol. 12(2). P. 119-143.

Fingerhut P. E. et al. Family-Centered Principles Implemented in Home-Based, Clinic-Based, and School-Based Pediatric Settings. *Am J Occup Ther*. 2013. Vol. 67(2). P. 228-235.

Hiebert-Murphy D., Trute B., Wright A. Patterns of entry to community-based services for families with children with developmental disabilities: implications for social work practice. *Child & Family Social Work*. 2008. Vol. 13(4). P. 423-432.

Ho H. C., Mui M., Wan A., Stewart S. M., Yew C., Lam T. H., Chan S. S. Happy Family Kitchen: Behavioral outcomes of a brief community-based family intervention in Hong Kong. *Journal of Child and Family Studies*. 2017. Vol. 26(10). P. 2852-2864.

Hutchinson J. R. (1983). *Family-Centered Social Services: A Model for Child Welfare Agencies*. Oakdale, IA: National Resource Center on Family Based Services.

Kokorelias K. M., Gignac M. A., Naglie G., Camero J. I. Towards a universal model of family centered care: a scoping review. *BMC health services research*. 2019. Vol. 19(1). P. 564.

McClennen J., Keys A. M., Day M. *Social work and family violence: theories, assessment, and intervention*. 2d ed. New York: Springer Publishing Company, 2016

Morris K., White S., Doherty P., Warwick L. Out of time: theorizing family in social work practice. *Child & Family Social Work*. 2017. Vol. 22. P. 51-60.

Family social work: the realities of Ukraine

Sroliaryck Olha⁴

Academy of Labour, Social Relations and Tourism, Kyiv Ukraine

Semigina Tetyana⁵

Academy of Labour, Social Relations and Tourism, Kyiv Ukraine

Zubchuk Olha⁶

Academy of Labour, Social Relations and Tourism, Kyiv Ukraine

The family social work in Ukraine is only at the stage of its developing. Deriving from the paternalistic philosophy, the demonopolisation of the market of social services places new demands on social policy aimed at implementing and regulating social work with families as a separate social structure. The purpose of the research is to characterise the institutional structure of family social work, to determine the assessment of social services and their quality on the example of a study of families raising children suffering from autism, basing on the system- and structure-centred analysis. The paper highlights the indicators of family-oriented practice, describes the market of social service providers for families, identifies the functions of individual institutions, structural entities and the specifics of their activities. It is revealed that in Ukraine there are two types of social work with families: regulated (state bodies and structural entities) and unregulated activities (individuals-entrepreneurs, public organisations, charitable foundations, volunteers), but this does not ensure its integrity, because most social service providers are not focused on the needs of families of certain social categories. The family social work in Ukraine could be divided into three types in the framework of its professionalization: a professional activity, a non-professional activity and a "mixed" (partly professional) activity. The survey provides an assessment of individual indicators of social services by the families raising children who suffer from autism (targeting family social work, access to services offered in the region, the presence of stigma, the effectiveness of social advertising of existing services, their compliance with family needs, etc.). It was discovered that most of the services offered are not in demand; they do not take into account the contextual and environmental background in which families operate either; service providers are biased towards families raising children with autism. Many families are in an information vacuum, which becomes an obstacle to expanding their rights and opportunities, the work done with them can be defined as fragmentary and chaotic; it does not take into account the role of the community in maintaining family resilience.

Keywords: family social work, social work with families raising children with autism, family-oriented practice, socially-oriented family social work.

References

- Cox, K.F. (2005). Examining the role of social network intervention as an integral component of community-based, family-focused practice. *Journal of Child and Family Studies*, 14(3), 443-454.
- Davis, K. & Gavidia-Payne, S. (2009). The impact of child, family, and professional support characteristics on the quality of life in families of young children with disabilities. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 34(2), 153-162.
- Dunst, C.J., & Trivette, C.M. (2009). Capacity-building family systems intervention practices. *Journal of Family Social Work*, 12(2), 119-143.
- Fingerhut, P.E., Piro, J., Sutton, A., Campbell, R., Lewis, C., Lawji, D. & Martinez, N. (2013). Family-centered principles implemented in home-based, clinic-based, and school-based pediatric settings. *American Journal of Occupational Therapy*, 67(2), 228-235.
- Hiebert-Murphy, D., Trute, B., & Wright, A. (2008). Patterns of entry to community-based services for families with children with developmental disabilities: implications for social work practice. *Child & Family Social Work*, 13(4), 423-432.

⁴ PhD Student at the Academy of Labour, Social Relations and Tourism

⁵ Doctor in Political Sciences, Professor of the Department of Social Work and Applied Psychology at the Academy of Labour, Social Relations and Tourism

⁶ PhD in Psychology, Associate Professor at the Department of Social Work and Applied Psychology at the Academy of Labour, Social Relations and Tourism

Ho, H.C., Mui, M., Wan, A., Stewart, S.M., Yew, C., Lam, T.H., & Chan, S.S. (2017). Happy Family Kitchen: Behavioral outcomes of a brief community-based family intervention in Hong Kong. *Journal of Child and Family Studies*, 26(10), 2852-2864.

Hutchinson, J.R. (1983). *Family-Centered Social Services: A Model for Child Welfare Agencies*. Oakdale, IA: National Resource Center on Family Based Services.

Kiyanița, Z.P., & Petrochko, Zh.V. (2017). *Sotsial'na robota z vrazlyvymy sim'yamy* [Social work with vulnerable families]. Kyiv: Obnova kompani [in Ukrainian].

Kokorelias, K.M., Gignac, M.A., Naglie, G., & Cameron, J.I. (2019). Towards a universal model of family centered care: a scoping review. *BMC health services research*, 19(1), 564.

McClennen, J., Keys, A.M., & Day, M. (2016). *Social work and family violence: theories, assessment, and intervention*. 2d ed. Springer Publishing Company.

Morris, K., White, S., Doherty, P., & Warwick, L. (2017). Out of time: theorizing family in social work practice. *Child & Family Social Work*, 22, 51-60.

Pidvalna, Y. & Mytsyk, T. (2019). *Sotsial'na robota z molodoyu sim'yeyu v Ukrayini* [Social work with a young family in Ukraine]. *Social Work and Social Education*, 2, 59-64. [in Ukrainian]

Stolyaryk, O.Y., Semigina, T.V. (2020) *Simeyno-oriyentovana model' pidtrymky rodyn, shcho vykhovuyut' ditey z autyzmom* [Family-oriented model of support for families raising children with autism]. *Wielokierunkowosc Jako Gwarancja Postępu Naukowego: kolekcja prac naukowych «ΛΟΓΟΣ»*. Warszawa: Europejska platforma naukowa, 60-61 [in Ukrainian].

Zaveryko, N.V. (2015). *Tekhnolohiyi sotsial'nor-pedahohichnoyi roboty z sim'yeyu* [Technologies of social and pedagogical work with the family]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 8, 333-340 [in Ukrainian].

Accepted: November 13, 2020

